

напруженим та наповненим цікавими подіями, чергуванням виконавських та організаційних функцій, тренуванням у керуванні та підпорядкованості, ростом особистісним та колективним.

Завдяки створеній А. Макаренко системі, колонія вже з 1926 року вирізнялася своєю здатністю налаштуватися та переналаштуватися на будь-яку задачу, а також для виконання окремих деталей цієї задачі завжди знаходилися кадри здібних та ініціативних організаторів, розпорядників, людей, на яких можна було б покластися.

Розмірковуючи про важливість формування колаборативних компетентностей учнів, наголосимо на важливості навчання колаборації, оскільки вона є невід'ємною частиною природи людини й того, як вона виконує роботу в своєму особистому й професійному житті. У минулому столітті значна кількість виробничих завдань виконувалася окремими людьми, які працювали самостійно. В реаліях сьогодення більша, значиміша частина всієї роботи виконується в групах, а в багатьох випадках – в глобальних командах. Досвід видатного українського педагога А. Макаренка – творця унікальної педагогічної системи розвитку колаборативних умінь заслуговує на глибокий аналіз і творче проєктування на площину сучасних нерозв'язаних освітніх проблем.

Список використаних джерел:

1. Preparing 21st Century Students for a Global Society: An Educator's Guide to the "Four Cs", P.19-23 – <http://www.nea.org> -> A-Guide-to-Four-Cs.pdf
2. Макаренко А.С. Педагогическая поэма / Сост., вступ. ст., примеч., коммент. С. Невская. – М.: ИТРК, 2003. – 736 с.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІНКЛЮЗИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

*Лень Р.В.
Полтава, Україна*

Створення інклюзивного освітнього середовища це підвищення компетентності педагогічних працівників та руйнування суспільних стереотипів щодо освіти дітей з особливими освітніми потребами. Для сучасного інклюзивно компетентного асистента вчителя, тобто для такого, який уміє ефективно працювати з дітьми, які мають особливі освітні потреби, разом з однолітками типового розвитку в умовах закладу загальної середньої освіти, неабияке значення має наявність так званих «soft skills» («м'які навички»), тобто навичок, пов'язаних із формальним (технічним) боком професійної діяльності, а також універсальних соціальних навичок, пов'язаних з ефективною комунікацією та взаємодією з учнями, батьками школярів, колегами, адміністрацією закладу загальної середньої освіти (Малишевська, 2016).

Навчання соціальним навичкам – це набір стратегій, які допомагають учням встановлювати і підтримувати позитивне взаємодія з іншими людьми. Воно пов'язана із змістовним (контекстним) і мотиваційним компонентами моделі навчання і викладання (Малишевська, 2017). Під соціальними навичками розуміють здатність керувати власним соціальним оточенням, розуміти соціальні ситуації і ефективно реагувати на них. До них можна віднести такі: соціальна чутливість: точне розуміння значення суспільної події; прийняття ролі: «зчитування» людей, розуміння того, як вони сприймають світ; соціальне розуміння: точне прочитання соціальної ситуації і розуміння того, що відбувається при соціальній взаємодії; соціальне усвідомлення: розуміння соціальних інститутів і процесів, таких як «дружба» і «взаємодія»; психологічне розуміння: розуміння особистісних характеристик і мотивації інших людей; моральні судження: оцінка соціальних ситуацій з точки зору моральних норм і етичних принципів; соціальна комунікація: розуміння того, як ефективно втручатися і впливати на поведінку інших; навик, що включає в себе самоконтроль; спілкування: чітка передача іншим людям своїх думок і почуттів; соціальне рішення проблем: вирішення конфліктів та розуміння того, як впливати на поведінку інших людей для досягнення цілей.

У дітей з особливими освітніми потребами, наприклад, з аутизмом та порушеннями поведінки / емоційними розладами, спостерігається погане соціальне сприйняття і, відповідно, недолік соціальних навичок. Це стосується дітей з важкими порушеннями психофізичного розвитку, багато з яких зазнають труднощів при формуванні дружніх відносин (Collett-Klingeberg, L. and Chadsey-Rusch, J., 1991). Навчання соціальним навичкам яке здійснює асистент вчителя з такими дітьми має на меті – встановити кордони поведінки для того, щоб учні могли вибрати модель поведінки, що відповідає різним соціальним контекстам.

П. Фаррел виділяє наступну послідовність кроків при навчанні соціальних навичок:

1. Опишіть і обговоріть з учням якийсь набір соціальних навичок, щоб вони добре розуміли самі навички, а також те, яким чином вони допоможуть їм при спілкуванні і взаємодії з різними людьми.

2. Виділіть окремі навички, розбийте кожен навичку на складові, щоб учень міг зосередитися на невеликих компонентах навичок. Продемонструйте кожен компонент окремо і попросіть учня скопіювати вашу поведінку, щоб ви могли оцінити ступінь оволодіння навичкою. При необхідності надайте допомогу і давайте підказки. Давайте зворотний зв'язок: зверніть увагу учня на компоненти навички, які їм уже освоєні, і на ті, над якими ще слід попрацювати.

3. Для досягнення максимальної ефективності в оволодінні навичкою, дайте можливість учневі відпрацювати його в конкретній ситуації. Обов'язково дайте зворотний зв'язок.

4. Надавайте можливість учням практикувати навички і хваліть їх.

5. Слідкуйте за тим, як учні практикують навички без вашої участі. В цьому випадку хваліть їх рідше, даючи можливість самостійно закріпити навички.

6. Дослухайтесь до координаторів (по роботі з дітьми з особливими освітніми потребами) в соціальних взаємодіях дітей з освітніми потребами з їх однолітками з нормативним ходом розвитку (Farrell, 1997).

Із досвіду роботи асистента вчителя соціальним навичкам можна виділити такі методи, як: заохочення інтересу учнів до аналізу власних соціальних навичок; пряме навчання соціальним навичкам; пояснення і моделювання застосування соціальних навичок, наприклад, можна продемонструвати навички за допомогою: живої моделі, рольової гри, міміки, використовуючи відео (наприклад, місцеві телесеріали), зупиняючи запис на критичних моментах, щоб обговорити поведінку і способи реагування; заохочення відповідної поведінки (не слід зосереджуватися виключно на прагненні усунути «погану» поведінку); підказка і нагадування учням про необхідність вести себе відповідно до кожної конкретної ситуацією («Іване, що ти скажеш, якщо у тебе запитують, чи хочеш ти пограти?»); використання літератури для відтворення життєвих ситуацій і проблем, що мають відношення до соціальним навичкам; будувати заняття в класі таким чином, щоб посилювати атмосферу довіри, прийняття інших, бажання поділитися і взаємної підтримки, і підкреслювати цінність різних знань і навичок; зворотний зв'язок: визначення того, які навички були застосовані успішно, а які потребують доопрацювання, наприклад: «Іване, ти сьогодні добре працював з товаришами, я бачила, як ти ділився інформацією з однокласником. Наступного разу, спробуй поспілкуватися з двома однокласниками».

Навчання соціальним навичкам повинно проводитися, наскільки це можливо, в природних умовах. Для того, щоб всі учні однаково розуміли, що таке «добра» і «погана» поведінка, потрібно, щоб у всіх педагогів і батьків було єдине розуміння цілей навчання соціальним навичкам, і вони постійно його розвивали і вдосконалювали. Уміння сприйняти точку зору іншої людини сприяє розвитку толерантності, виховує повагу до думки інших. Такі соціальні навички допомагають людям жити у взаємній повазі, створюють умови для позитивного, відкритого спілкування між окремими членами суспільства. Важливого значення набуває здатність дитини говорити і слухати, робити вибір, уникати конфліктів. Учні необхідно постійно розвивати свої мовленнєві здібності, мовленнєву поведінку використовуючи можливість спілкування зі своїми ровесниками.

Дітям з особливими потребами необхідно дати можливість розвивати свої вміння, отримувати освіту, ставати членами суспільства. Ці завдання вирішують педагоги інклюзивної освіти – включення в соціальну діяльність інвалідів. За цих умов школавиступає як спільнота та соціальне середовище, які впливають на самооцінку учнів та потенціал навчання. Оскільки соціалізація дітей відбувається в навчальних закладах, необхідно створювати спеціальні умови для дітей-інвалідів, щоб їхні соціальні навички розвивалися одночасно з їх здоровими однолітками. Зростають вимоги до асистента вчителя інклюзивного класу, він має бути ефективним вербальним та невербальним комунікатором, здатним реагувати на різноманітні комунікаційні потреби

учнів, батьків та інших фахівців; підтримувати розвиток комунікативних навичок та можливостей учнів реалізувати позитивні підходи управління поведінкою, що підтримують соціальний розвиток та взаємодію учнів.

Список використаних джерел:

1. Малишевська І.А. (2016). Інклюзивне освітнє середовище: генеза поняття. *Особлива дитина: навчання та виховання*. № 3. С. 19–26.
2. Малишевська І.А. (2017). Професійна діяльність асистента вчителя в інклюзивному класі : Навч.-метод. посібник. Умань : «ВПЦ» Візаві. 150 с.
3. Collett-Klingeberg, L. and Chadsey-Rusch, J. (1991). 'Using a cognitive-process approach to teach social skills'. *Education and Training in Mental Retardation*, 26, 258–270.
4. Farrell, P. (1997). 'The integration of children with severe learning difficulties: A review of the recent literature'. *Journal of Applied Research in Learning Disabilities*, 10 (1), 1–14.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПОКОЛІНЬ

*Лимар Н.О.
Полтава, Україна*

Науковий керівник: Дяченко-Богун М.М. – д.п.н., професор

Екологічних проблем у всьому світі з кожним роком стає все більше і значна їх частина виникає не без участі людини: свідомих чи несвідомих її дій. Тому у галузі сучасної освіти гостро стоїть питання широкого впровадження екологічного виховання дітей та молоді, від вирішення якого залежатиме рівень екологічної моралі майбутніх поколінь та те, як він вплине на стан планети та її ресурсів загалом. Надзвичайно важливим є впровадження екологічного виховання серед студентів – майбутніх вчителів, що дасть їм змогу у подальшому ефективно прищеплювати любов до навколишнього середовища своїм учням.

Екологічне виховання у закладах вищої освіти – це систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у студентів екологічної культури. Завданнями його є постійне інформування студентів про проблеми природного та штучного походження у навколишньому середовищі та їх вплив на рівень здоров'я населення країни і світу; інструктування їх з приводу поведінки в зонах різних природних катастроф; залучення студентів до поширення знань серед населення про бережливе ставлення до навколишнього світу; спонування до збереження та примноження природних багатств.

Важливо пам'ятати, що екологічне виховання дітей та молоді є умовою не лише розвитку, але й виживання суспільства, тому, екологічна освіта має стати пріоритетом у педагогічній теорії і практиці, а відтак потребує широкого впровадження у навчальний процес майбутніх вчителів.